

HET BELANG VAN NATUURSTUDIE IN EEN BREDER KADER

Presentatie gegeven door Diemer Vercayie (Natuurpunt Studie) op de WAKONA studiedag van 29/11/2014.

NATUURSTUDIE IS DE BASIS VOOR NATUURBESCHERMING

Natuurstudie vormt de basis voor natuurbescherming. Vaak is de belangstelling voor natuur of voor soorten de toegangspoort voor het inzetten voor de natuur. Een bepaalde natuurervaring of het waarnemen van een trend is vaak de eerste prikkel om aan natuurbescherming te doen. We starten dus met de boutade dat natuurstudie de basis is voor natuurbescherming en daarmee de basis van verenigingen als Natuurpunt. Met natuurstudie volgen we op hoe het gaat met onze natuur en dat vormt de basis voor acties rond bescherming of een bepaald beheer.

MOTIEVEN

Laten we in de zoektocht naar het belang van natuurstudie eerst even aan zelfreflectie doen. Waarom doen we vrijwilligerswerk voor of in de natuur? De dienst Beweging van Natuurpunt peilde enige tijd geleden naar de motieven van de Natuurpunt vrijwilligers en daar kwamen drie voornaamste drijfveren uit naar voren.

Motieven van de vrijwilliger

- Sociaal aspect: het is fijn om buiten te zijn met anderen
- Altruïsme: we zetten ons in voor een hoger doel, voor het beschermen van de natuur zodat wij of onze kinderen of gelijk wie er ook later nog van kunnen genieten
- Zelfontplooiing: een belangrijke motivatie van de hedendaagse vrijwilliger ook zelfontplooiing te zijn. We willen iets bijleren. We willen aan natuurstudie doen.

Waarom doen we aan natuurstudie?

We vinden het fijn om in de natuur te vertoeven en vanuit ervaringen in de natuur kan verwondering over een bepaalde observatie ontstaan. Die verwondering is de basis voor kennishonger die leidt naar het verzamelen van kennis. We kunnen natuurstudie doen puur omwille van de kennis, maar de verzamelde gegevens kunnen ook gebruikt worden om datgene te beschermen wat ons zo lief is.

BUNDELEN VAN DE KRACHTEN

We kunnen zowel alleen op stap gaan om aan natuurstudie te doen als in groep of werkgroepverband. Maar onafhankelijk daarvan is het belangrijk dat de verzamelde kennis samen gebracht wordt. Brengen we al onze natuurstudiekennis samen, dan ontstaat een enorme kracht. Dan kan er kennis verzameld worden die onmogelijk is om door betaalde wetenschappers te laten verzamelen. Dat is de kracht van citizen science of burgerwetenschap. Citizen science is wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door burgers buiten een professionele context. De kracht van citizen science is de massa.

Een van de mogelijkheden van citizen science is monitoring, monitoring van de natuur. Celcius en Linné vroegen reeds aan burgers in Scandinavië in het midden van de 18de eeuw om de aankomstdata van trekvogels te noteren. Die traditie van natuurmonitoring en het verzamelen van gegevens met burgerwetenschappers wordt voortgezet door Natuurpunt. In 2008 werd de website www.waarnemingen.be opgericht om de krachten (waarnemingen) van alle vrijwillige natuuronderzoekers te bundelen.

WAARNEMINGEN.BE

Intussen zijn er op waarnemingen.be reeds 19.781 gebruikers geregistreerd (2 op 1000 Belgen), waarvan ongeveer 7.000 gebruikers die het afgelopen jaar actief waren. In het jaar van opstarten (2008) werden er reeds 420.000 waarnemingen geregistreerd. Intussen (2014) zijn er sindsdien meer dan 12 miljoen natuurwaarnemingen verzameld via deze website.

SCHAT AAN INFORMATIE

Het voordeel van het bundelen van onze natuurstudiekrachten (waarnemingen) is dat er een enorme schat aan informatie ontstaat die vrij raadpleegbaar is via de website. Dat deze informatie gegeerd is blijkt onder meer uit het aantal bezoekers van de website. In 2012 werden er meer dan 1.750.000 bezoekers geregistreerd waarvan 418.699 unieke.

Een van de belangrijkste mogelijkheden is het opzoeken van verspreidingskaarten voor iedere soort. Voor het tijdperk van dit soort websites werden er verspreidingsatlassen gemaakt. Een werk van vele jaren. Met waarnemingen.be kan er met één druk op de knop een verspreidingskaart gegenereerd worden. Omdat er vergelijkbare websites zijn in het buitenland kan dit nu ook op Europees niveau. Bijvoorbeeld voor vogels zijn er initiatieven om deze kennis te bundelen en instant verspreidingskaarten te kunnen genereren op Europees niveau. ([EBCC Atlas of European Breeding Birds](#))

Via de website kun je ook opzoeken welke waarnemingen er al gedaan zijn in een bepaald gebied of de lijst van soorten opvragen die er al gezien zijn.

Het is zelfs mogelijk om automatische waarschuwingen (alerts) in te stellen om een melding te krijgen wanneer er in een bepaald gebied een bepaalde soort gezien is. Er valt werkelijk een hele cursus te geven over het gebruik van waarnemingen.be (aan te vragen bij Natuurpunt Educatie).

VINGER AAN DE POLS VOOR NATUURVERENIGINGEN

Het constant verzamelen van natuurwaarnemingen is van groot belang voor Natuurpunt. Bijvoorbeeld voor het natuurbeheer. Iedere natuurbeheerder weet dat beheer keuzes maken is, maar die keuzes moeten gebaseerd zijn op kennis, kennis van de aanwezige natuur. Door waarnemingen.be te raadplegen kan een beheerder het maaibeheer bijvoorbeeld afstemmen op bepaalde aanwezige plantensoorten of een broedgeval van een zeldzame vogel. Op basis van natuurstudie kan ook aan habitatverbetering gedaan worden zoals het aanbrengen van houtstapels, nestkasten of kleine landschapselementen om het habitat te verbeteren voor een bepaalde soort.

Natuurstudie is ook erg belangrijk voor natuurverenigingen om een vinger aan de pols te kunnen houden over de staat van de natuur. Door monitoring kunnen we trends opvolgen en bijvoorbeeld de effecten van klimaatverandering meten. Denk maar aan veranderingen in fenologie zoals aankomstdata van trekvogels, pieken in vliegtijden van vlinders en dergelijke meer. Via waarnemingen.be kon bijvoorbeeld perfect aangetoond worden dat de piek in vliegtijd voor oranjetipje door het warme voorjaar in 2014 23 dagen vroeger lag dan met het koude voorjaar in 2013.

PROJECTEN OP BASIS VAN WAARNEMINGEN.BE

Op basis van waarnemingen.be worden ook specifieke projecten opgezet zoals 'Dieren onder de wielen'. Door het stimuleren van het invoeren van waarnemingen van verkeersslachtoffers werden er reeds 55.920 verkeersslachtoffers gerapporteerd sinds 2008. Dit maakt het mogelijk om knelpunten te identificeren en aan te pakken, maar ook om de impact van het verkeer op de overleving van inheemse fauna in te schatten. Op basis van de verzamelde gegevens werden bijvoorbeeld voor eekhoorn een reeks knelpunten geïdentificeerd en werd er een handleiding opgesteld om die knelpunten aan te pakken met 'eekhoornbruggen'. In de presentatie van Maaike Vercauteren hoort u er meer over.

Een ander voorbeeld van een project dat slechts mogelijk is door de kracht van de waarnemingen van alle vrijwilligers samen is het early warning systeem voor exoten. Bij de exotenproblematiek is het erg belangrijk dat er zo snel mogelijk ingegrepen wordt na het vaststellen van een ontsnapt exemplaar, want anders swingen de kosten de pan uit (early warning – rapid response). Daarom werd er een waarschuwingssysteem opgezet op basis van waarnemingen.be. Zodra er een waarneming van een exoot ingevoerd wordt, gaat er een melding naar de Vlaamse, Brusselse of Waalse overheid zodat zij snel kunnen ingrijpen. Een overzicht van de exoten vind je op www.waarnemingen.be/exoten. Zie je een exoot? Voer ze dan zo snel mogelijk in op waarnemingen.be!

BELANG VAN NATUURDATA BIJ BELEID

Dat de verzamelde natuurstudiedata van vrijwilligers een enorm krachtig instrument zijn, blijkt ook uit de vele datavragen die Natuurpunt krijgt van de overheid. Sinds begin 2013 kwamen reeds 90 officiële datavragen binnen. De data wordt dan (mits toestemming van de waarnemer) gebruikt voor allerlei doelen zoals het opstellen van Rode Lijsten. Recent werden officiële IUCN Rode Lijsten opgesteld van amfibieën en reptielen, lieveheersbeestjes en

zoogdieren. Voor de zoogdieren bijvoorbeeld werd meer dan 90% van de data verzameld door vrijwilligers. Deze Rode Lijsten zijn enorm belangrijke documenten bij natuurbeleid voor het sturen van prioriteiten. Verder wordt de data onder meer gebruikt voor het opstellen van bosbeheerplannen, MER studies, bv effecten van windmolens, enzovoort.

Het mag duidelijk zijn dat natuurstudie enorm belangrijk is voor natuurbescherming en dat gewone burgers 'citizen scientists' enorm waardevolle data kunnen verzamelen.

TIPS OM MEER UIT WAARNEMINGEN TE KUNNEN HALEN

Om nog meer informatie uit de gegevens op waarnemingen.be te kunnen halen geven we nog enkele tips mee.

1. Word **veelinvorder!**

De kracht zit in de massa. Voer zoveel mogelijk in, ook gewone soorten en meerdere keren per jaar dezelfde soort. Alles invoeren is onmogelijk, maar maak bv een keuze van een bepaalde soortgroep of een bepaald gebied en voer daarover zo consequent en zoveel mogelijk in.

2. Voer zoveel mogelijk **details** in.

Vul in de mate van het mogelijke zoveel mogelijk details in zoals gedrag, leeftijd, bloeiwijze, enzovoort.

3. Voeg **foto's** toe!

Alle waarnemingen waar foto's aan toegevoegd zijn worden gevalideerd door de admins. Bij veel datavragen worden enkel 100% zekere waarnemingen gevraagd en dan moeten de waarnemingen gevalideerd zijn.

4. Ben jij al **mobiel**?

Mobiel waarnemen (met smartphone) is snel, eenvoudig en precies. Je hoeft geen notaboekjes meer over te typen op computer, je kunt heel eenvoudig foto's toevoegen gemaakt met je smartphone en de locatie wordt zeer precies bepaald door de ingebouwde gps-ontvanger. Meer info:

<http://waarnemingen.be/pda/both/Mobielekeuzehulp.html>

NATUURSTUDIENIEUWS

Wens je op de hoogte te blijven van natuurstudienieuws, dan heeft Natuurpunt Studie heel wat te bieden. Er zijn de drie tijdschriften Natuur.focus, Natuur.oriolus en Zoogdier, maar voor heel wat thema's zijn er ook specifieke elektronische nieuwsbrieven:

www.natuurpunt.be/ezines

SLUIT JE AAN BIJ EEN STUDIEWERKGROEP!

Ben je overtuigd van het belang van natuurstudie? Sluit je dan aan bij een natuurstudiewerkgroep: www.natuurpunt.be/werkgroepen